

2. Krebbyn-Beyly D, Kharkap D, Kharrynhton D. Spa-therapy in the beauty industry. *Metodyka protsedur, ékspluatatsyya oborudovanyya, prohrammy obuchenyua spa-menedzhmentu*. [per. s anhl. Bel'chenko V E.]. Moskva: RYPOLklassyk; 2010. 304 s.
3. Kuchmyy S P. Development of SPA and WELLNESS in Ukraine. *WELLNESS*. 2012; 14: 22-24.
4. Jeremy McCarthy. *Become a spa owner*. Washington, USA, FabJobInc. 2010; 207 p.
5. Smith M, Puczko L. *Health and wellness tourism*. Greenwich; London; 2008. 185 p. [Internet]. [Tsytovano 2019 Lyut. 20]; Dostupno na: http://www.britishspas.co.uk/spa_guide/definitions.php.

Цитування на цю статтю:

Ткачук ВП, Соверда ІО., Степанюк СІ, Козіброта ЛВ. Зміцнення здоров'я жінок зрілого віку засобами wellness-технологій. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2019 Лют 26; 32: 129-134.

Відомості про автора:

Ткачук Віра Петрівна – кандидат педагогічних наук, викладач, Івано-Франківський коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України (Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: viratk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-4535-4788>

Соверда Ірина Юрійвна – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач, Івано-Франківський коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України (Івано-Франківськ, Україна)

e-mail: iysoverda@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7391-0510>

Степанюк Світлана Іванівна – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач, Херсонський державний університет (Херсон, Україна)

e-mail: svetlanastepanuk@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-6035-3575>

Козіброта Лариса Володимирівна – кандидат наук з фізичного виховання, доцент, Національний університет "Львівська політехніка" (Львів, Україна)

e-mail: kvp2017@ukr.net

orcid.org/0000-0001-8232-425X

Information about the author:

Tkachuk Vira Petrivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Lecturer, Ivano-Frankivsk college of physical education National University of Physical Education and Sport of Ukraine (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Soverda Iryna Yuriivna – Candidate of Science (Physical Education and Sport, Lecturer, Ivano-Frankivsk college of physical education National University of Physical Education and Sport of Ukraine (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Stepaniuk Svitlana Ivanivna – Candidate of Science (Physical Education and Sport), Lecturer, Kherson State University (Kherson, Ukraine)

Kozibroda Larysa Volodymyrivna – Candidate of Science (Physical Education and Sport), Associate Professor (Ph. D.), Shevchenko evening took place in Lviv Polytechnic (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

УДК 796.011.02

doi: 10.15330/fcult.32.134-145

Настасія Уварова

СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ У СПОРТИВНОМУ СКЕЛЕЛАЗІННІ

Системна характеристика наукових досліджень у спортивному скелелазінні (огляд статей, тезі, наукових програм). В даному дослідженні викладена загальна оцінка стану наукових розробок в спортивному скелелазінні, та на основі отриманих результатів вказані найбільш перспективні шляхи наукового пошуку та розвитку в цій галузі. Спортивне скелелазіння відноситься до видів спорту, які упродовж останніх десятиріч значно збільшили свою популярність. Мета дослідження – дати загальну характеристику стану наукових досліджень (статей, тезі, програм, методичних розробок) у сфері спортивного скелелазіння і на базі цього виявити найбільш перспективні шляхи наукового пошуку. Нами використувався збір якомога більшої кількості літературних джерел по теорії та методиці тренування в спортивному скелелазінні, їх аналіз у відповідності до прийнятої у теорії спорту структурою знань,

узагальнення отриманих даних, формулювання висновків. Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, (тез, програм, методичних розробок) в галузі спортивного скелелазіння. Результати дослідження і дискусія. В цій роботі викладен огляд наукових статей, тез, програм, методичних розробок у відповідності до структури знань, яка склалася у вітчизняній спеціальній літературі. Висновки. Підводячи підсумки аналізу статей, тез, програм, методичних рекомендацій слід відзначити, що аналіз літературних джерел дозволяє виділити у якості найбільш розроблених напрямків теорії у спортивному скелелазінні поза тренувальні та поза змагальні фактори, а також фізичну підготовку. Питання технічної, тактичної, психологічної підготовки, періодизації тренувального процесу, віковим особливостям підготовки, контролю та моделювання розроблені у меншій мірі. В останні роки значно розширилося кількість публікацій експериментального характеру, сформованими згідно до вимог до наукових досліджень, що, на наш погляд, являє собою позитивну тенденцію. У зв'язку з відсутністю на Україні комплексних наукових груп, які займаються дослідженнями спортсменів-скелелазів, існує велика різниця між кількістю експериментів та досліджень, які проводяться на Україні та за кордоном. Для підвищення ефективності тренувального та змагального процесу необхідна тісна взаємодія між провідними тренерами збірної команди України, спортсменами та науковцями за сприяння державних спортивних закладів цьому процесу.

Ключові слова: дослідження, скелелазіння, спортивне скелелазіння, теорія.

System description of scientific researches is in this porting sport climbing (review of the articles, to thethesis, scientific programs). In this study, a general assessment of the state of scientific developments in sport climbing is outlined, and based on the results obtained, the most promising ways of scientific research and development in this area are indicated. The purpose of the research is to give a general description of the state of scientific research (articles, thesis, programs, methodological developments) in the field of sport climbing and, on the basis of this, to identify the most promising ways of scientific research. The collection of literary sources on the theory and methods of training in sports climbing, their analysis in accordance with the structure of knowledge accepted in the theory of sports, generalization of the received data, formulation of conclusions. Methods of research: analysis of special scientific and methodical literature, (theses, programs, methodological developments) in the field of sports climbing. Results of research and discussion. In this paper, an overview of scientific articles, abstracts, programs, methodological developments in accordance with the structure of knowledge, which has developed in the national special literature.

Conclusions Summarizing the analysis of the articles, abstracts, programs, and methodological recommendations, it should be noted that the analysis of literary sources makes it possible to distinguish, as the most developed areas of the theory of sports climbing outside of the training and out of competition factors, as well as physical training. The questions of technical, tactical, psychological preparation, periodization of the training process, age-specific features of preparation, control and modeling are developed to a lesser extent. In recent years, the number of publications of an experimental nature, developed in accordance with the requirements for scientific research, has considerably expanded. Due to the absence of comprehensive scientific groups in Ukraine that are engaged in the research of climber athletes, there is a big difference between the number of experiments and studies conducted in Ukraine and abroad. In order to increase the effectiveness of the training and competition process, close interaction between the leading trainers of the national team of Ukraine, athletes and academics with the assistance of state sports institutions in this process is required.

Key words: research, climbing, sport climbing, theory.

Вступ. Виходячи з фактичного стану справ і аналізу літературних джерел, можна констатувати, що спортивне скелелазіння відноситься до видів спорту які упродовж останніх десятиріч значно збільшили свою популярність. Це, в кінцевому підсумку, призвело до того, що цей вид спорту у 2010 року був визнаний Міжнародним олімпійським комітетом в якості олімпійського [1]. Відповідно до регламенту цієї організації на сесії МОК в 2013 року у Буенос-Айресі було прийняте рішення про його включенні в олімпійську програму Ігор 2020 р. [2]. У 2020 р. на Олімпійських Іграх (ОІ) у Токіо скелелазіння буде представлено вперше дисципліною “багатоборство”, яка включає виступ атлета у лазінні на швидкість по еталонній трасі, лазіння на трудність та проходження боулдерінгів (коротких складних трас).

Шлях розвитку скелелазіння, як спортивної дисципліни був дуже довгим. Багато років цей вид спорту сприймали лише як додаток до альпінізму, але на сьогоднішній день все більше людей знають різницю та відмінності між ними. Це сталося завдяки

можливості трансляції провідних змагань, будівництву аматорських скеледромів в багатьох куточках нашої планети. Іншим боком зростання популярності спортивного скелелазіння стало зростання його громадської ролі, що проявилось у включенні його в шкільні програми у багатьох країнах, а також в спеціальні програми, які розробляються для людей з обмеженими можливостями. Його стрімке розвиток і поширення у всьому світі доводить що цей вид спорту може стати новим альтернативним видом активного відпочинку для людей різного віку [3,4].

Відмічені вище тенденції розвитку скелелазіння вимагають уважнішого відношення до цього виду спорту в Україні, що припускає, в тому числі, розробку теоретичних основ тренувального процесу. Таким чином для повнішого уявлення про стан наукових досліджень в області підготовки скелелазів виникає необхідність аналізу як можна більшої кількості наукових статей, тез, програм, методичних рекомендацій. Саме цьому, власне говорячи, присвячена ця стаття.

Мета дослідження – дати загальну характеристику стану наукових досліджень (статей, тезі, програм, методичних розробок) у сфері спортивного скелелазіння і на базі цього виявити найбільш перспективні шляхи наукового пошуку. Нами використувався збір якомога більшої кількості літературних джерел по теорії та методиці тренування в спортивному скелелазінні, їх аналіз у відповідності до прийнятої у теорії спорту структурою знань, узагальнення отриманих даних, формулювання висновків.

Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, (тез, програм, методичних розробок) в галузі спортивного скелелазіння.

Результати дослідження і дискусія. В цій роботі викладено огляд наукових статей, тез, програм, методичних розробок у відповідності до структури знань, яка склалася у вітчизняній спеціальній літературі [5].

Позатренувальні та поза змагальні фактори. Виходячи з кількості джерел, що присвячені даному розділу теорії та методиці спортивної підготовки у спортивному скелелазінні, слід відзначити, що він виявився одним з найбільш досліджених. На наш погляд це пов'язано зі специфікою виду спорту, а також стадією становлення, на якій він зараз знаходиться.

В рамках розглянутої тематики авторами присвячувалась увага підготовці спеціалістів у даній сфері [6]. Що цікаво, написання програм підвищення кваліфікації (як зазначають самі автори у висновках) пов'язано не тільки з вирішенням проблем скелелазіння, але і з необхідністю представлення нових видів послуг з боку вищих навчальних закладів у сфері перепідготовки професіональних кадрів у зв'язку з економічною кризою. Але, звичайно, основним питанням у сфері позатренувальних факторів підготовки є обладнання залів та стендів для занять спортивним скелелазінням [7, 8, 9, 10, 11]. В одній статті була запропонована цікава методика розрахунку оцінювання ефективності для всього ряду технічних характеристик висотного скеледрому [8]. Тут представлена математична модель загального критерію ефективності існуючих та скеледромів, що проектуються. Були також розглянуті особливості використання тренажерів, що імітують скальний рельєф для розширення можливостей уроку з фізичного виховання [10]. Достатньо уваги у публікаціях зі спортивного скелелазіння приділено підготовці та проведенню змагань. У зв'язку з цим слід виділити публікацію, в якій всебічно розглянуті різноманітні аспекти підготовки трас [11]. Цей же автор розробив засоби вимірювання, обробки результатів та інформаційного забезпечення на змаганнях зі спортивного скелелазіння [12].

У спортивному скелелазінні, як а в інших видах спорту, *фізична підготовка* є одним із основних компонентів структури підготовленості і, відповідно, структури знань спортивної науки. У зв'язку з цим спеціалісти регулярно звертаються до цього питання.

Але слід визначити той факт, що вітчизняних досліджень, які можна було б віднести до строго наукових, сформованими та проведеними у повній відповідності до вимог до науковим трудам, не так вже й багато. До них ми можемо віднести, перш за все, роботи Ю. В. Котченко [13, 14, 15] спрямовані на вивчення методики розвитку швидкісних якостей та спеціальної витривалості, роботу Г. А. Гальчинського з співавторами [16], в якій досліджується вплив занять скелелазінням на підвищення вестибулярної стійкості та координації рухів. В зв'язку з цим слід відмітити дослідження В. Г. Двоєносова [17]. Хоча фізичні якості як комплексне явище і не висвітлені в них, але були проведені дослідження поведінки окремих функціональних систем (кардіореспіраторна, газообмінна) в змагальних умовах. У більшості випадків дані о фізичній підготовці спортивних скелелазів входять у різноманітних програмах [20, 21, 22, 23] та методичних рекомендаціях [11], що не вимагає експериментального обґрунтування. Більш того, у зв'язку зі специфікою даних першоджерел упор робиться на засоби та загальну кількість часу на розвиток тієї, чи іншої якості [21, 22], в інших випадках [11, 23], інформація складається із перерахування засобів підготовки, при цьому на методичних особливостях та умовах використання засобів автори не зупиняються. Що стосується ступені висвітлення питань розвитку різних фізичних якостей, слід відзначити, що найбільшу увагу приділено силовій підготовці та витривалості як загальній [24] так і спеціальній [25, 26], трохи менше гнучкості та координації. В останні кілька років з'явилися статті, присвячені дослідженню швидкісних якостей [17, 27, 28]. Дослідженням рівноваги та балансу у спортсменів-скелелазів присвячено набагато менше матеріалу. Група сербських науковців [29, 30] розпочала свої дослідження на цю тему у 2015 р. Вони виявили залежність результатів виступів на змаганнях у різних видах скелелазіння від проявів різних видів рівноваги (шляхом вимірювання показників рівноваги з відсутнім та присутнім зоровим аналізатором) [30]. Вітчизняний аналог досліджень рівноваги менш глибокий, та потребує подальшого розвитку [31].

Таким чином, подальше підвищення якості фізичної підготовленості скелелазів, скоріш за все, необхідно шукати в області покращення засобів та методичних умов їх використання при розвитку всіх, а не окремих, хоча й самих значущих, рухових якостей. Так гостро стоїть питання відсутності на Україні комплексних наукових груп, які цілеспрямовано займаються дослідженнями спортсменів-скелелазів.

Технічна підготовка також як і фізична є одним з провідних розділів теорії спорту. Це положення є актуальним і для спортивного скелелазіння. Аналізуючи першоджерела, ми звернули увагу на те, що більша частина матеріалу з цього приводу знаходиться у програмах та методичних рекомендаціях. При цьому його якість може бути як дуже слабкою, яка не дає відповіді на питання технічної підготовки [20], та і доволі доцільним, таким, що розкриває питання техніки, методики її навчання, при чому з урахуванням періодизації тренувального процесу [21, 22, 23]. У більшості випадків при висвітленні питань технічної підготовки спеціалісти звертаються до техніки лазіння, особливо не зупиняючись на методиці її навчання [10, 28, 29]. Що стосується дослідження техніки переміщення спортсмена на трасі, вони показали, що від здібності спортсмена балансувати залежить, який шлях проходження траси він обере, із багатьох існуючих варіантів [18, 31]. Серед робіт, які були проведені у повній відповідності до наукових досліджень, слід відзначити публікації О. С. Шульги [32, 33], в яких він представляє порівняльну характеристику техніки скелелазів різної кваліфікації, а також ще одну його працю [34], в якій детально аналізується техніка швидкісного лазіння в умовах змагальної діяльності. Також, питаннями порівняння техніки лазіння скелелазів різної спеціалізації присвячені дослідження О. Репко [27, 35] та Ж. Козіної [28]. Однак, питання методики технічної підготовки скелелазів цих дослідженнях також на висвіт-

люються. До праць, які розкривають окремі питання техніки лазіння необхідно віднести біомеханічні дослідження рухів скелелазів, прикладом яких можуть бути публікації закордонних авторів [37, 38].

Підводячи підсумок аналізу літератури стосовно технічної підготовленості, слід відзначити достатньо непогану розробку питань безпосередньо техніки лазіння та явно недостатнє висвітлення методичних аспектів даного компонента тренувального процесу.

За матеріалами вивчення наукових статей, тез, програм та методичних рекомендацій *тактичну підготовку* слід віднести до маловивчених розділів тренування скелелазів. Не було знайдено жодного літературного джерела, у якому даний розділ підготовки розглядався на експериментальному рівні. В одній із програм [21] є розділ, де в найбільш загальному вигляді відображені основні завдання та методи підготовки юних скелелазів. Зміст іншої програми [20] свідчить про наявність такого розділу, але нічого не розповідає про його зміст. У порадах, які можна знайти в Інтернеті [11] від невідомого автора, представлені загальнотеоретичні положення цієї тактики, але нічого не розповідається о процесі підготовки в цій області. Загальне відношення до даного розділу тренувань характеризується матеріалами однієї із програм [22], в якій на доволі високому рівні викладені фізична та технічна підготовка, а тактична відсутня взагалі. Іншими словами, матеріали, які викладені в тезисах, статтях, програмах та рекомендаціях практично не висвітлюють представлення о тактичній підготовці та потребують подальшої розробки. Але найбільш суттєвим моментом є те, що навіть ці скудні дані навряд чи можна використовувати у швидкісному лазінні в реаліях сьогодення. Справа в тому, що з появленням стандартної траси, ця змагальна дисципліна перейшла із групи видів з домінуванням елементів варіативної та евристичної тактики у групу, в якій домінує алгоритмічна тактика, що висуває зовсім інші вимоги до процесу підготовки. Це підтверджується висновками, які представлені в дослідженнях основних тенденцій та напрямків розвитку сучасного скелелазіння [2, 33].

Психологічна підготовка у скелелазінні має свою специфіку, пов'язану з особливостями цього виду спорту, яка до традиційних властивостей психіки, які забезпечують високий спортивний результат в усіх видах спорту, додає якості, які дозволяють виконати ефективні дії в умовах підвищеної небезпеки. На дослідження саме цієї сторони психіки направлена одна із розглянутих робіт [12]. В ній вивчались вольові якості, самовладання та витримка спортсменів-скелелазів в спеціалізованих умовах спортивної діяльності. В праці Д. Ю. Ломовцева и Д. С. Кошелева [34] досліджувався рівень розвитку психічних процесів сприйняття, зорова, оперативна, довільна та короткострокова пам'ять, об'єм, стійкість та розподіл уваги, логічність мислення, здатність до комбінованих розумових процесів. Ці показники, за думкою авторів, є дуже значущими у підготовці скелелазів. У дисертаційному дослідженні З. З. Мурхазанова [36] розглянуті деякі психологічні та психофізіологічні аспекти підготовки скелелазів. На наш погляд найбільш практичне значення серед них мають прийоми психотехніки скелелазів, які передбачають засвоєння та вдосконалення рухової та інформаційної структур лазіння шляхом відбіркового впливу на психічні регулятори лазіння з урахуванням психобіомеханічного фактора. Що до скелелазіння, то у цьому виді спорту досить регулярно під час змагальної та тренувальної діяльності потрібно виконувати рухи на грані своїх можливостей, і ризикові дії, під час боулдерінга або складності це може означати достатньо довгий перехват, або стрімкий довгий рух, або необхідність вилізти вище точки закріплення мотузки. У лазінні на швидкість треба виконувати стрибки довжиною понад півтора метри (відстань від одної зачіпки для рук, до іншої). Ті, хто працюють "на перемогу" тренують саме такий "розклад рухів", бо шлях без стрибка приведе до

фінішу, але не до перемоги на змаганнях. Цю здатність можна віднести як і до тактичної підготовки спортсмена, що базується на знаннях і навичках спортсмена передбачати, оцінювати і приймати правильне рішення стосовно слабких і сильних позицій (як своїх, так і суперників), в умовах змагальної діяльності, так і до психологічної підготовки, яка має забезпечити вміння спортсмена керувати своїм функціональним станом під впливом відволікаючих чинників внутрішнього та зовнішнього походження [36].

У програмі підготовки юних скелелазів [22], існує розділ психологічної підготовки, де у найбільш загальному вигляді представлені її напрямки, однак, методичних рекомендацій по праці у цих напрямках не запропоновано. Підводячи підсумок обзору психологічних досліджень, слід відзначити, що вони трохи доповнюють вистрілюють питання психологічної підготовки скелелазів-спортсменів, але залишають значний простір для наукового пошуку у даному напрямку.

Дослідженнями *фізіологічних особливостей* та адаптаційних механізмів у скелелазів розглянуті у роботах П. Векли та І. Земцової [38] – це єдиний вітчизняний автор, який займався цим питанням. У закордонним дослідженням фізіологічні процеси у організмі скелелазів дослідженні набагато глибше. Значну увагу приділено споживанню кисню, під час тренувальної та змагальної діяльності [24, 38]. Фізіологічні та психологічні відмінності скелелазів, що спеціалізуються у лазінні на трудність та боулдерінгу розглянуті у роботах іспанських та англійських вчених [35, 37], також висвітлені питання відмінностей скелелазів-початківців та професіоналів [40, 41]. Як відомо, для проведення фізіологічних досліджень необхідно використання спеціального обладнання та хімічних реактивів, але на сьогоднішній день на Україні такі дослідження не знаходять держаної підтримки, що прямолінійно впливає на їх кількість.

Наступний важливий розділ у тренувальному процесі – це *моделювання*. Цікаві експериментальні дані, відносно морфо функціональної моделі скелелазів представлені у роботах О. О. Репко, Т. А. Кравчука. В деякій мірі їм протиречать матеріали зарубіжних досліджень [38], в яких затверджується, що немає даних, які б однозначно свідчили, що скелелазу необхідні специфічні антропометричні характеристики. В деяких працях [4, 32, 37, 38, 39, 33, 34] не відображені безпосередньо питання моделювання, але в них виділені якості та деякі антропометричні параметри, які впливають на досягнення скелелазом високого спортивного результату, тобто ті з них, які можуть стати предметом моделювання. Слід відзначити, що дослідження, які були перераховані, розкриваючи питання моделювання структури підготовленості, залишають поза полем зору спеціалістів структуру змагальної діяльності. Складність моделювання змагальної діяльності пояснюється специфікою виду спорту, перевагою у ньому вирогідності та евристичної тактики [29]. Однак, у зв'язку з появленням еталонної траси в лазінні на швидкість виникає можливість цілеспрямого вирішення цього питання.

Контроль є одним з невід'ємних компонентів системи управління підготовкою скелелазів. У досліджених нами джерелах цьому питанню приділено деяку увагу. Найбільш збалансований підхід до питань контролю представлений в навчальній програмі для ДЮСШ, СДЮСШОР та ШВСМ [21, 22, 23]. В них ми можемо побачити деталізацію засобів контролю (нажаль, тільки фізичних якостей) по всім періодам підготовки скелелазів шкільного віку. У програмі підготовки юних скелелазів [22] виділена етапність та об'єкти контролю, але не визначені їх засоби. В іншій програмі [20] запропоновані тестові завдання для скелелазів-початківців 1–2 року навчання, але вони стосуються тільки фізичної підготовленості. Також оцінці фізичних якостей, але вже у студентів-скелелазів різного рівня підготовленості з різною масою тіла присвячена робота Н. Т. Новікової [28]. В дослідження В. І. Єніна [12] розглянута проблема діагностування вольових якостей в спеціалізованих умовах спортивної діяльності. В одній із експе-

риментальних праць [34], яка була спрямована на виявлення найбільш значущих у скелелазінні фізичних якостей та психічних процесів для подальшого обґрунтування психофізіологічної моделі скелелазів старших розрядів, були виділені компоненти структури підготовленості, які, з одного боку є предметом моделювання, а з іншого – об'єктом контролю. Також об'єктом контролю можуть бути й показники фізичного розвитку, запропоновані у дослідженнях О. С. Шульги [31], Л. Гальчинської [38], О. О. Репко [24], та Ж. Л. Козіної [40]. Таким чином, проаналізовані матеріали дозволяють зробити висновок, що найбільш розробленим питанням є контроль фізичного стану скелелазів. Відносно інших компонентів структури підготовленості даних недостатньо або ж вони взагалі відсутні.

Що стосується питань *будови тренувального процесу* скелелазів слід відзначити, що це питання недостатньо розглянуто. Єдиним джерелом, у якому можна знайти відомості з цього питання, є програма для ДЮСШ, СДЮСШОР та ШВСМ, розроблена на Україні [21, 22]. У матеріалах інших програм підготовки юних скелелазів розглянуті лише питання побудови багаторічної підготовки. Але ці матеріали, на наш погляд, слід розглядати крізь призму вікових особливостей підготовки у скелелазінні.

У змісті статей, програм та методичних рекомендацій *вікові аспекти* підготовки скелелазів знайшли відображення. Звичайно ж, основним носієм інформації з цього питання є програми підготовки юних спортсменів. Серед них найбільшої уваги заслуговують праці українських [21, 22] та російських авторів [23], що розкривають майже всі компоненти підготовки відносно всіх етапів тренування скелелазів шкільного віку. Менш вдалою слід визнати програму [5], в якій визначені основні напрямки підготовки без детального розкриття засобів їх реалізації. У небагатьох експериментальних працях, що стосуються вікові особливості підготовки скелелазів існують окремі відомості по деяким питанням фізичної [2, 34] та психічної [12,34,35] підготовки.

Висновки.

1. Підводячи підсумки аналізу статей, тез, програм, методичних рекомендацій слід відзначити, що аналіз літературних джерел дозволяє виділити у якості найбільш розроблених напрямків теорії у спортивному скелелазінні поза тренувальні та поза змагальні фактори, а також фізичну підготовку. При цьому у рамках фізичної підготовки найбільша кількість рекомендацій направлено на висвітлення проблем розвитку силових якостей, та витривалості.. Розвитку гнучкості, швидкості та координації приділено значно менше уваги.

2. Питання технічної, тактичної, психологічної підготовки, періодизації тренувального процесу, віковим особливостям підготовки, контролю та моделювання розроблені у меншій мірі. Данні за цими розділами фрагментарні та не систематизовані.

3. До нещодавнього часу в загальній кількості праць в області спортивного скелелазіння переважали праці методичного направлення, що були основані на узагальнені досвіду практичної діяльності. В останні роки значно розширилося кількість публікацій експериментального характеру, сформованими згідно до вимог до наукових досліджень, що, на наш погляд, являє собою позитивну тенденцію.

4. У зв'язку з відсутністю на Україні комплексних наукових груп, які займаються дослідженнями спортсменів-скелелазів, на жаль, існує велика різниця між кількістю експериментів та досліджень, які проводяться на Україні та за кордоном (Європа, Азія, Канада, США тощо). Для підвищення ефективності тренувального та змагального процесу необхідна тісна взаємодія між провідними тренерами збірної команди України, спортсменами та науковцями за сприяння державних спортивних закладів цьому процесу.

1. Уварова НВ. Історія розвитку змагань зі скелелазіння, як олімпійської дисципліни. Людина, культура, техніка в новому тисячолітті: збірник матеріалів XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 квітня 2017 р., м. Харків. Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. С. Жуковського “ХАІ”. 2017: 135-138.
2. Платонов ВН. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и её практические приложения К.: Олимпийская литература. 2004: 808 с.
3. Байковский ЮВ, Пиратинский АЕ. Теория и методика спортивного скалолазания: прогр. повышения квалификации по спец. 032101, Рос. гос. ун-т физ. культуры, спорта и туризма, Ин-т повышения квалификации и проф. переподгот. кадров. М.: Вертикаль, 2006. сент. 38 с.
4. Векла П. Земцова І. Фізіологічні аспекти спортивного скелелазіння. Молода спортивна наука України, 2013. Листопад; Т.3: 132-136.
5. Каткова АМ. О расширении возможностей урока по физической культуре посредством тренажеров, имитирующих скальный рельеф, 12 международный научный конгресс “Современный олимпийский и параолимпийский спорт и спорт для всех”, 26-28 мая 2008 г.: материалы / Рос. гос. ун-т физ. культуры, спорта и туризма. М., 2008; Т. 3: 123-124.
6. Кравчук ТА, Зданович ІА. Использование условий искусственно созданной скальной и ледовой сред в физической и технической подготовке, Теория и практика физ. Культуры. 2005; 10: 43-45.
7. Новикова НТ. Основы техники скалолазания на специальных стендах (тренажерах): учебн.-метод. пособие по спорт. скалолазанию для студентов учебных отделений. Санкт-Петербургский государственный университет, Кафедра физической культуры. 2002: 36 с. URL: http://www.skitalets.ru/books/skalolazanie_novikova.
8. Котченко Ю. Развитие скоростных качеств в скалолазании, Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2008; Т. 3: 240-243.
9. О тренировке в спортивном скалолазании. URL: <http://citadel.bstu.by/metod/spalp/index27.html>
10. Енин ВІ. Комплексная методика диагностики самообладания и выдержки у подростков, занимающихся альпинизмом и скалолазанием, Физическая культура:воспитание, образование, тренировка: детский тренер: журнал в журнале, 2003; 3: 37-38. URL: <http://www.libsport.ru/doc/f0f04956-d1f1-4f92-ae55-c31ffeae6f7f>.
11. Котченко ЮВ. Критерий эффективности высотного стенда подготовки скалолазов и специалистов-высотников//Слобжанский научно-практический вестник, 2009; 3: 97-101.
12. Пиратинский АЕ. Специализированный зал для тренировки скалолазов, Проблемы физического воспитания студентов в технических и гуманитарных ВУЗах. 1978: 45-47.
13. Пиратинский АЕ, Плохих ОВ. Подготовка трасс к соревнованиям в лазании на трудность (Методические рекомендации). Уральский государственный технический университет. 2004. URL: <http://www.rusclimbing.ru/articles/routes.htm>
14. Котченко ЮВ. Методика построения тренировки на развитие специальной выносливости в скалолазании в группах спортивного совершенствования студентов вузов, Физическое воспитание студентов творческих специальностей, 2008; 2: 32-37.
15. Котченко ЮВ. Совершенствование технических средств подготовки скалолазов и специалистов-высотников, Слобжанский научно-практический вестник. 2008; 4: 104-108.
16. Гальчинский ВА, Гальчинская ЛА, Котченко ЮВ. Повышение вестибулярной устойчивости и координации движений посредством занятий скалолазанием. Вестник Технологического университета Подолья. 2002; янв. 13: 114-115.
17. Двоеносов ВГ. Особенности адаптивных реакций кардиореспираторной системы, газообмена и регуляции сердечного ритма у спортсменов-скалолазов в условиях соревнований, Теория и практика физ. Культуры. 2009; 7: 87-91.
18. Шульга ОС, Шалагин МВ, Лось ОВ, Чуб ГІ, Уварова НВ. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл та секцій. Київ: РНМК МУСПМС; 2011. 68 с.
19. Скелелазіння: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності / Укл. Ю.В. Павлов, В.В. Шептицький, І.І. Гончаренко, Г.І. Чуб; За ред. О.П. Моргушенко. К.: Державний комітет України з фізичної культури і спорту. 2000: 55 с.
20. Balas, Jiri Michailov, Michail Giles, Dave Kodejška, Jan Panáčková, Michaela Fryer, Simon. Active recovery of the finger flexors enhances intermittent handgrip performance in rock climbers. European Journal of Sport Science. 2015; 16: 1-9. doi10.1080/17461391.2015.1119198.
21. Скалолазание Дополнительная общеобразовательная программа. 2001. URL: http://www.do-oc.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=220&Itemid=12.
22. Michailov, Michail & Morrison, Audry & Mitkov Ketenliev, Mano & Petkova Pentcheva, Boyanka. A Sport-Specific Upper-Body Ergometer Test for Evaluating Submaximal and Maximal Parameters in Elite Rock

- Climbers. International journal of sports physiology and performance. 2014. 10. doi.org/10.1123/ ijspp.2014-0160.
23. Репко ЕА. Особенности функциональных и скоростно-силовых возможностей элитных альпинистов и представителей различных видов скалолазания, Физическое воспитание студентов. 2013; 6: 60-65. doi:10.6084/m9.figshare.840505.
 24. Kozina Z, Ryepko O, Prusik K, Prusik K, Cieslicka M. Theoretical-methodological study of development of power-speed in climbing. Physical Education of Students. 2014. 18(1): 27-33. doi.org/10.6084/m9.figshare.903690.
 25. Новикова НТ. Оценка уровня подготовленности скалолаза. Вопросы физического воспитания студентов: Меж-вуз. сб.: посвящается 100-летию основания каф. физ. культуры и спорта С.-Петербург. гос. ун-та. 2001. 26: 93-96.
 26. Binney DM, Cochrane T. Competative rock climbing: Psyliological and anthropometric attributes. 2nd International Conference on Science and Technology in Climbing and Mountaineering. Retrieved Desember 10, 2015. 2003. URL: <http://www.trainingforclimbing.com/new/research/binney2003b.shtml>.
 27. Селиванов ВИ. Работа с новичком в скалолазании. 1999. URL: http://www.mountain.ru/article/article_display1.php?article_id=1597.
 28. Ignjatovic M, Stankovic D, Pavlovic V. Relations and influence of balance on the result in sport climbing. Facta Universitatis. Series: Physical Education and Sport. 2016. 14(2):237-245.
 29. Уварова НВ. Проявлення рівноваги у спортсменів-скелелазів високої кваліфікації. Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей X Міжнародної конференції, 24–25 травня 2017 року. К. 2017: 183-185.
 30. Quaine PA. biomechanical study of equilibrium in sport rockclimbing. Gait & Posture. 1999; 10 (3): 233-239.
 31. Шульга АС. Сравнительная характеристика техники двигательных действий скалолазов различной квалификации, Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. 2010; 81: 693–697.
 32. Седляр ЮВ. Характеристика научных исследований в спортивном скалолазании (обзор статей, тезисов, программ и методических работ. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011; 3: 138-42.
 33. Шамардина ГН, Шульга АС. Основные тенденции и направления развития современного скалолазания, Слобожанский научно-практический вестник. 2009; 2: 43–46.
 34. Шульга АС. Техника соревновательной деятельности спортсменов-скелелазів, Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010; 10: 94-96.
 35. Ломовцев ДЮ, Кошелев ДС. Физические и психологические показатели спортивно-технической подготовленности скалолазов 1-го разряда, Всероссийская научно-практическая Internet-конференция “Стратегические направления развития физической культуры и спорта”. Омск: Сибирский государственный университет физической культуры и спорта. 2013. URL: sport.wp.kspu.ru/upload/=Lomovcev_Koshelev.doc.
 36. Шульга О. Фізична підготовленість спортсменів 14–15 років, які спеціалізуються в швидкісному лазінні., Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2010. 18 (2): 30-35.
 37. Nick Draper Jones, Glenys Fryer, Simon Hodgson, Christoher Blackwell, Gavin. Physiological and psychological responses to lead and top rope climbing for intermediate rock climbers. European Journal of Sport Science. 2010; 10: 13-20. doi.org/10.1080/17461390903108125.
 38. Ryepko OA. Features and functionality of speed and power capabilities of elite climbers and various types of rock climbing. Physical education of student. 2013; 5: 60-65. doi.org/10.15561/m9.figshare.840505.
 39. Уварова НВ, (), Вивчення психологічних особливостей спортсменів-скелелазів та виявлення зв'язку між ступенем спортивних досягнень та готовністю до ризику. Научное издание “Здоровье, спорт, реабилитация”. Журнал по материалам IX Международной конференции “Здоровьесберегающие технологии, рекриация и реабилитация в высших учебных заведениях”. Харьков. 2016; 4: 83-86.
 40. Fryer, Simon Stone, Keeron Sveen, Joakim Dickson, Tabitha Vanesa, España-Romero Giles, Dave Balas, Jiri Stoner, Lee Nick, Draper. Differences in forearm strength, endurance, and hemodynamic kinetics between male boulderers and lead rock climbers. European journal of sport science. 2017; 17: 1-7. doi.org/10.1080/17461391.2017.1353135.
 41. Кравчук ТА. Жмакина ТН. Морфофункциональная модель скалолазов. Физкультурное образование Сибири. 2005; № 1: 50-54.
 42. Мурзаханов ЗЗ. Прогнозирование способностей в скалолазании: автореферат дис. кандидата психологических наук: спец. 19.00.01 – “Общая психология, история психологии”. Санкт-Петербург. 1992: 16 с.
 43. Fryer, Simon Giles, Dave Garrido, Inma De la O, Alejandro Vanesa, España-Romero. Hemodynamic and Cardiorespiratory Predictors of Sport Rock Climbing Performance. The Journal of Strength and Conditioning Research. 2017; 32: 10.1519/JSC.0000000000001860.

44. Гальчинська Л. Основні фактори, які впливають на спортивний результат в швидкісному лазінні, Молода спортивна наука. 2008; Т. 2: 61-63.
45. Кравчук ТА. Разработка морфофункциональной модели скалолазов, Теория и практика прикладных и экстремальных видов спорта. 2008; № 2 (14): 21-23.
46. Hamilton N. Investigating the differences between beginners and advanced climbers // XXV ISBS Symposium 2007, Ouro Preto – Brazil. 2007: 587-590.
47. Schweizer, Andreas Furrer, M. Correlation of forearm strength and sport climbing performance. *Isokinetics and Exercise Science*. 2007; 15: 211-216. doi.org/10.3233/IES-2007-0275.

References

1. Uvarova NV. Istorija rozvitku zmagani z skelelazinnya, yak olimpiyskoi discipline. People, culture, technology in a new way: the Zbirnik materiliv XVIII International Science and Practical Conference, 20–21 april 2017, m. Kharkiv. Kharkiv: Nat. aerostate university name. M. Y. Zhukovsky “KHAI”. 2017: 135-8.
2. Platonov VN. The system of training athletes in the Olympic sports. Gneral theory and its practical applications, K.: Olympic literature. 2004: 808 p.
3. Baykovsyy YV. Piratinsyy AE. Theory and methodology of the sporting rock-climbing: program in-plant training Grew.state .University of the fical culture, sport and tourism, VerticalLine. 2006: 38.
4. Vekla P.Zemtsova I. Fisiological aspect of sport rock climbing Youth sport science of Ukraine. 2013; V. 3: 132-6.
5. Katkova AM. On Expanding the Possibilities of a Lesson in Physical Culture through Simulators Simulating Rock Relief, 12th International Scientific Congress “Modern Olympic and Paralympic Sport and Sport for All”, May 26–28, 2008: materials / Russian university of physical. culture, sport and tourism. M. 2008; V. 3: 123-4.
6. Kravchuk T.A. Zhmakina TN. Morphofunctional model of climbers, Physical Education of Siberia. 2005; V. 1: 50-4.
7. Novikova NT. Basics of climbing technique on special stands (simulators): study-method. allowance for sports. climbing for students schol. offices / N.T. Novikov. – St. Petersburg State University, Department of Physical Culture. 2002. URL: www.skitalets.ru/books/skalolazanie_novikova.
8. Kotchenko Yu. Development of speed in climbing, Physical training, sport and health culture in the modern community. 2008; T. 3: 240-3.
9. About training in sport climbing. URL: <http://citadel.bstu.by/metod/spalp/index27.html>.
10. Enin VI. Comprehensive methods for diagnosing self-control and endurance in adolescents involved in mountaineering and rock-climbing, Physical culture: education, education, training: children’s trainer: journal in journal. 2003; 3: 37-38 URL: <http://www.libsport.ru/doc/f0f04956-d1f1-4f92-ae55-c31ffae6f7f/>
11. Kotchenko Yu. Criterion of Efficiency of a High-Rise Stand for Training Climbers and Altitude Traders // Slobzhansky Scientific Practical Journal. 2009; 3: 97-101.
12. Piratinsky AE. Specialized hall for training climbers, Problems of physical education of students in technical and humanitarian universities. 1978: 45-7.
13. Piratinsky AE, Plokhikh OV. Preparation of pistes for competitions in difficulty climbing (Methodical recommendations). Ural State Technical University. 2004. URL: <http://www.rusclimbing.ru/articles/routes.htm>.
14. Kotchenko Yu.V, Methods of building a workout for the development of special endurance in rock climbing in groups of sports improvement for university students, Physical education of students of creative specialties. 2008; 2: 32-37.
15. Kotchenko YuV. Improvement of technical means for training climbers and high-altitude specialists, Slobzhansky Scientific Practical Journal. 2008; 4: 104-8.
16. Galchinsky VO, Galchinskaya LA, Kotchenko YV, Enhancement of vestibular stability and coordination of movements through climbing, Bulletin of the Technological University of Podolia. 2002: 114–15.
17. Dvoenosov VG, Features of adaptive reactions of the cardiorespiratory system, gas exchange and regulation of the heart rhythm of climbers during the competition, Theory and Practice physical culture. 2009.7: 87-91.
18. Shulga OS, Shalagin MV, Los OV, Chub GI, Uvarova NV. Educational program for children's and youth sports schools and sections. Kyiv: RNMK MUSPMS; 2011. 68 p.
19. Novikova NT. Assessment of the level of preparedness of a rock-climber, Questions of physical education of students: Inter-university. Sat: dedicated to the 100th anniversary of the foundation of the Department. physical Culture and Sports St. Petersburg. state University. 2001; 26: 93-96.
20. Climbing: a program for children-youth sports schools, sports children-sport sports schools, sports school reserves / UCL. Yu.V. Pavlov, V.V. Sheptytsky, I.I., Goncharenko, G.I. Forelock; For ed. O.P. Morgushenko. K.: State Committee of Ukraine on the Physical Culture and Sport. 2000: 55 p.

21. Balas Jiri Michailov, Michail Giles, Dave Kodejška, Jan Panáčková, Michaela Fryer, Simon. Active recovery of the finger flexors enhances intermittent handgrip performance in rock climbers. *European Journal of Sport Science*. 2015; 16: 1-9. doi10.1080/17461391.2015.1119198.
22. Climbing Additional general education program.2 001. URL: http://www.do-oc.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=220&Itemid=12.
23. Michailov, Michail Morrison, Audry Mitkov Ketenliev, Mano Petkova Pentcheva, Boyanka. A Sport-Specific Upper-Body Ergometer Test for Evaluating Submaximal and Maximal Parameters in Elite Rock Climbers. *International journal of sports physiology and performance*. 2014. 10. doi.org/10.1123/ijsp.2014-0160.
24. Ryepko OA. Features and functionality of speed and power capabilities of elite climbers and various types of rock climbing. *Physical education of student*. 2013; 5: 60-65. <http://doi.org/10.15561/m9.figshare.840505>.
25. Kozina Z, Ryepko O, Prusik K, Prusik K, Cieślicka, M. Theoretical-methodological study of development of power-speed in climbing. *Physical Education of Students*. 2014; 18(1): 27-33. doi.org/10.6084/m9.figshare.903690.
26. Binney DM, Cochrane T. Competitive rock climbing: Psychological and anthropometric attributes. 2nd International Conference on Science and Technology in Climbing and Mountaineering. Retrieved Desember 10, 2015. 2003. URL: <http://www.trainingforclimbing.com/new/research/binney2003b.shtml>.
27. Selivanov VI. Working with a beginner in climbing. 1999. URL: http://www.mountain.ru/article/article_display1.php?article_id=1597.
28. Ignjatovic M, Stankovic D, Pavlovic V. Relations and influence of balance on the result in sport climbing. *Facta Universitatis. Series: Physical Education and Sport*. 2016; 14(2): 237-245.
29. Uvarova NV. Manifestation of the revolution in high level qualification athletes-climbers. *Young and olympic rukh: Zbirnik tez dopovidey X International Congress, 24-25 March 2017. K. 2017: 183-5*.
30. Quaine P. A biomechanical study of equilibrium in sport rockclimbing. *Gait & Posture*. 1999; 10(3): 233-239.
31. Shulga AS. Comparative Characteristics of the Technique of Motor Actions of Climbers of Different Qualifications, *Bulletin of the Chernihiv State Pedagogical University*. 2010. 81:693-7.
32. Sedlyar YuV. Characteristics of scientific research in sport climbing (review of articles, theses, programs and methodological works. *Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical activity and sports*. 2011; 3: 138-42.
33. Shamardina GN, Shulga AS. Main Trends and Directions of Development modern climbing, *Slobozhansky Scientific and Practical Gazette*. 2009; 2: 43-46.
34. Shulga AS. Technique of competitive activity of athletes-skeletons, *Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical training and sports*. 2010; 10: 94-96.
35. Lomovtsev DYu, Koshelev DS. Physical and psychological indicators of sports and technical preparedness of climbers of the 1st category, All-Russian scientific and practical Internet-conference "Strategic directions for the development of physical culture and sports". Omsk: Siberian State University of Physical Education and Sport. 2013. URL: sport.wp.kspu.ru/upload/Lomovcev_Koshelev.doc.
36. Shulga O. Physical training of athletes 14-15 years old, who specializes in the speed climbing. *Actual problems of the physical culture and sport*. 2010; 18 (2): 30-35.
37. Nick Draper Jones, Glenys Fryer, Simon Hodgson, Christopher Blackwell, Gavin. Physiological and psychological responses to lead and top rope climbing for intermediate rock climbers. *European Journal of Sport Science*. 2010; 10: 13-20. doi.org/10.1080/17461390903108125.
38. Ryepko OA. Features and functionality of speed and power capabilities of elite climbers and various types of rock climbing. *Physical education of student*. 2013. 5: 60-65. doi.org/10.15561/m9.figshare.840505.
39. Uvarova NV. Vivchennya psychologic features of athletes-skeletons and animation linkage between the stages of sports activities that are ready to risky. *Scientific publication "Health, sport, rehabilitation". Magazine based on the IX International Conference "Health-saving technologies, reaction and rehabilitation in higher education institutions"*. Kharkov. 2016. 4: 83-86;
40. Fryer Simon Stone, Keeron Sveen, Joakim Dickson, Tabitha Vanesa, España-Romero Giles, Dave Balas, Jiri Stoner, Lee Nick, Draper. Differences in forearm strength, endurance, and hemodynamic kinetics between male boulderers and lead rock climbers. *European journal of sport science*. 2017; 17: 1-7. doi.org/10.1080/17461391.2017.1353135.
41. Kravchuk TA, Zhmakyna TN. Morfofunktsional'naya model' skalolazov. *Fyzkul'turnoe obrazovanye Sybyry*. 2005; № 1: 50-54.
42. Murzakhonov ZZ. Prediction of climbing abilities: author's abstract of dis. Candidate of Psychology: spec. 19.00.01 – "General psychology, history of psychology". St. Petersburg. 1992: 16 p.

43. Fryer Simon Giles, Dave Garrido, Inma De la O, Alejandro Vanesa, España-Romero. Hemodynamic and Cardiorespiratory Predictors of Sport Rock Climbing Performance. The Journal of Strength and Conditioning Research. 2017; 32: 10.1519/JSC.0000000000001860.
44. Galchinskaya LA. The main factors that influence sports outcomes in a speed climbing. Young sports science. 2008; V. 2: 61-63.
45. Kravchuk TA. Development of a morphofunctional model of climbers, Theory and Practice of Applied and Extreme Sports. 2008; 2(14): 21-23.
46. Hamilton N. Investigating the differences between beginners and advanced climbers // XXV ISBS Symposium 2007. Ouro Preto – Brazil. 2007: 587-590.
47. Schweizer Andreas , Furrer M. Correlation of forearm strength and sport climbing performance. Isokinetics and Exercise Science. 2007; 15: 211-216. doi.org/10.3233/IES-2007-0275.

Цитування на цю статтю:

Уварова НВ. Системна характеристика досліджень у спортивному скелелазінні. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019 Лют 26; 32: 134-145.

Відомості про автора:

Уварова Настасія Володимирівна – старший викладач, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського (Харків, Україна)
e-mail: Nastasjya.u@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7495-0717>

Information about the author:

Uvarova Nastasiia Volodymyrivna – lecturer, National Aerospace University (Kharkiv, Ukraine)

УДК 316.74

doi: 10.15330/fcult.32.145-149

Ігор Фольварочний, Олександр Бідний

**ФАХОВИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ
СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ**

Мета статті полягає у визначенні організаційних складових психолого-педагогічного супроводу формування фахових компетенцій магістрів сфери фізичного виховання і спорту. У процесі формування дослідницьких завдань, виникла необхідність у проведенні експериментального дослідження. Було обстежено 57 студентів магістрів НУФВСУ. В процесі дослідження (інтерв'ювання) були застосовані метод мозкової атаки та дискусії.

Серед дискусійних питань, які потребують подальшої розробки – технологія реалізації тьюторського підходу підготовки магістрів, яка передбачає: реалізацію в процесі навчання комплексного підходу до підготовки спеціаліста-консультанта, менеджера та фасилітатора, що виражається у врегулюванні та узгодженні різноманітних навчальних та виховних проблем.

В центрі уваги дослідницької роботи – різноманітні психолого-педагогічні функції управління навчальним процесом (діагностична, мотиваційна, комунікативна, методична).

Ключові слова: *інтерес до наукової роботи, фаховий досвід, наукове становлення, пошук наукового напрямку.*

Professional development of sport specialists is corresponding with psychological and pedagogical support, having in mind the focus of qualified teachers, psychologists, trainers, instructors etc. However, the problem of development of competencies in the period of education in higher institution is not enough studied. First of all – the problem of formation scientific background of future specialists during the period of university training.

The process of preparation future specialists is a long time period and for this reason person could be under influence of different negative factors. In order to prevent and avoid these issue, in the article main accent was made on elements of tutor system in professional training: popularization of civic education conception, using different possibilities of psychological and pedagogical disciplines.

We examined 57 students of master degree. During the research process the following methods were used: the method of brain attack, discussion, cooperation training, portfolio, method of discussion. In order to determine the value system of students, the impact of various forms and methods of psychological and pedagogical support, a questionnaire survey of 5th year students was organized.